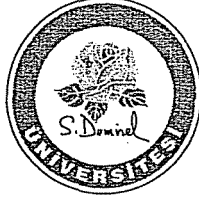

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ

IV. KUTLU DOĞUM SEMPOZYUMU

(TEBLİĞLER)

19-20 NİSAN 2001
ISPARTA

S.D.Ü. İLAHİYAT FAKÜLTESİ YAYINLARI NO: 10

BİLİMSEL TOPLANTILAR YAYIN NO : 4

TERTİP HEYETİ

Başkan : Prof. Dr. İsmail YAKIT (Dekan)

Sekreter : Yrd. Doç. Dr. Kemal SÖZEN

Üyeler : Prof. Dr. Mustafa ÇETİN
Prof. Dr. M. Orhan ÜNER
Doç. Dr. M. Saffet SARIKAYA

ISBN 975-7929-46-8

DİZGİ

Ayşe SERİM

KAPAK

S.D.Ü. Basın ve Halkla İlişkiler

BASKI

Ali ÇOLAK

Yayınlanan Tebliğlerin Sorumluluğu Yazarlarına Aittir.
Yayınlanan tebliğler kaynak gösterilmek şartıyla iktibas ve atıf şeklinde kullanılabilir
©SDÜ İlahiyat Fakültesi Isparta-2002

İSTEME ADRESİ

S.D.Ü. İlahiyat Fakültesi Merkez Kampüsü ISPARTA

Tel : (0.246) 237 10 61 Fax: (0.246) 237 10 58

HADİSLERDE YARATILIŞ PROBLEMİ

Yrd. Doç Dr. Ahmet YILDIRIM*

Tarih boyunca yaratılış konusu, insanların zihinlerini meşgul eden bir mesele olmuştur. Bundan dolayıdır ki, gerek toplumların kutsal metin ve değerlendirmelerinde ve gerekse bir çok düşünürün geliştirdiği sistem ve doktrinlerinde alemin ve dünyanın yaratılışı ve orijiniyle ilgili bazı görüşler ve farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bugün de müspet ilimlerin teorilerinde konu irdelenerek gündemdeki yerini korumakta ve bu çerçevede tartışmalar ve merak sürmektedir. Bu konudaki merakın sona ereceği de pek mümkün görünmemektedir. Çünkü konu yaratılış teorisini benimseyenler açısından metafizik boyuttur ve metafizik konular tabiati gereği sonuna kadar çözülemez nitelik arz etmektedir. Fakat insan merak saikiyle sonuna kadar çözülemeyen bu probleme cevap bulmayı ihmal etmemiş ve bu bağlamda tarih boyunca yaratılış konusuna çeşitli yorum ve tasvirler getirmiştir. Bunları; yoktan yaratılış, kadîm bir maddeden türeyiş, sudûr teorisi ve kendiliğinden oluş olarak ifade etmek mümkündür.¹

İslam öncesi ilâhî dinlerin getirdiği çözümü bilmek açısından Yahudiliğin ve Hıristiyanlığın yaratılış hadisesiyle ilgili görüşlerine bir göz atmak yerinde olacaktır. Yahudiliğin ve Hıristiyanlığın yaratılış hadisesine bakışları birbirine paralellik arz etmektedir. Her iki dine göre de yaratılış yoktandır. Fakat din adamlarının bu inancı savunmalarına karşılık, ilim adamları bu inancı kabul etmemişler ve Batı'da yüzyıllarca süren ilim-din ihtilafına sebep olmuşlardır.²

İslam düşüncesi içerisinde genel tercihin “yoktan yaratılış” yönünde olsa da, İslam düşünce tarihinde problemin izahı devamlı bu şekilde anlaşılmamıştır. İslam dünyasında yoktan yaratılış prensibini kabul etmeyen yaratılışın sudûr ile olduğunu ileri süren düşünürler de olmuştur.³ Bu

---

* SDÜ İlahiyat Fakültesi Hadis Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

¹ Bkz. Tefvik Yücedoğru, *İslâm İtikadında Yaratılış*, Bursa, 1994, s. 1-2

² Bkz. Tefvik Yücedoğru, *age*, s. 8

³ Bkz. Mehmet Bayraktar, *İslamda Evrimci Yaratılış Teorisi*, Ankara, 2001, s. 26-29

bakımdan İslam dünyasında da yaratılış problemine kesin ve net çözüm getirilememiştir.

Kur'an'da pek çok yerde yaratılış ayetlerinden bahsedilmektedir. Kur'an'da yaratılışla ilgili ayetlerin bulunma sebeplerini şu şekilde izah etmek mümkündür:

Yaratılışla ilgili ayetlerin işaretiyle insanlığa doğru yolu göstermek, tefekkür ve tedebbür yoluyla Allah'ın varlığına iman, O'nun vahdaniyetini ve kudretini tanıtmamanın yanısıra Allah'a ibadete davet etmek.

Kur'an'daki yaratılış ayetleri ilk planda insana iman etmeye, yaratıcının karşısında eğilmeye, ders almaya yöneliktir. Bu ayetlerde Yüce Allah insanlara doğrudan kevnî bilgileri aktarmayı hedeflememiş, bunu tali bir hedef olarak göstermiştir. Yaratılış sırlarını çözmeyi her asırdaki Kur'an muhataplarına, onların bilgi ve anlayışlarına bırakmıştır. Kur'an'da bulunan yaratılış ayetleriyle doğrudan eşyanın açıklaması yapılmamış, eşyanın anlaşılması insana bırakılmıştır.⁴

Hadis koleksiyonlarında ise yaratılışla ilgili pek çok konuyla ilgili rivayetlere yer verilmiş, bu rivayetleri yaratılış sırasına göre sistematik olarak şu başlıklar altında toplamak mümkündür:

- 1-İlk yaratılan varlık.
- 2-Yaratılışın başlangıcı.
- 3- Arş
- 4- Kürsî
- 5- Levh-i Mahfûz
- 6- Melekler
- 7- Cinlen
- 8- Ruh
- 9- Yedi gök ve yedi arz.
- 10- Güneş,ay ve yıldızlar
- 11- Yaratılıştaki altı gün ve dünyanın yaratılışı.
- 12- Adem'in yaratılışı

⁴ Bkz. Tefvik Yücedoğru, age, s. 10-11. Krş. İsmail Yakıt, "Kur'an'da İnsanın Yaratılış ve Evrimi", *SDÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Isparta, 1998, sy. 5, s. 1-16

13- Adem'in sırtından, sülbünden neslinin çıkartılması

14- Adem'in vücut yapısı.

15- İlk kadının (Havva) yaratılışı.⁵

Biz bu tebliğimizde ilk yaratılan varlıkla ilgili rivayetlerin ne olduğu ve bağlamda Nur-i Muhammedî ve Hz. Peygamber'in yaratılışı ve bu anlayışın tezahürleri üzerinde duracağız.

İslâmî literatürde ilk yaratılan varlığın ne olduğu konusunda oldukça farklı görüşler bulunmaktadır. Bunun sebebi her ilim erbabının meseleyi kendi bakış açılarından değerlendirmesinden kaynaklandığını söylemek mümkündür. Ayrıca ilk yaratılan varlığın ne olduğu konusundaki bazı rivayetlerin de görüş ayrılıklarının şekillenmesinde rol oynadığı aşikardır. Hadis koleksiyonlarında ve diğer bazı eserlerinde ilk yaratılan şey konusunda hadis olduğu söylenen bir çok söz rivayet edilmiştir. İlk yaratılan varlık olarak belli bir varlık üzerinde durmazlar. Kalem, akıl, Nûr-ı Muhammedî ve aydınlık ve karanlık gibi çeşitli ihtimallerden söz edilmekle birlikte, ancak rivayetlerde en fazla söz konusu edilen şey "kalem"dir.

A-Kalem

İlk yaratılan varlığın kalem olduğuna dair pek çok rivayet bulunmaktadır:

1-İbn Abbâs, İbn Ömer ve Ebû Hureyre'den nakledildiğine göre Hz. Peygamber (s.a) şöyle buyurmaktadır; "Allah'ın ilk yarattığı şey Kalem'dir. Sonra ona emretmiş o da her şeyi yazmıştır"⁶ Bu lafızlarla bu hadisi Rezîn b. Muâviye Übey b. Ka'b'dan da merfû olarak rivayet etmiştir.⁷

Hadisin kaynağı genel olarak İbn Abbas'tır.⁸

⁵ Bkz. Osman Oruçan, *Hadis Külliyyatında Yaratılış ve Başlangıç*, Ankara, 1994, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 99

⁶ Ebû Bekr İbn Ebî Şeybe, Abdullah b. Muhammed, *el-Musannef fi'l-ehâdis ve'l-âsâr*, (Thk. Saîd, Muhammed el-Lahhâm), Beyrut, 1989, VIII, 341; Ebû Ya'lâ Ahmed b. Ali, *Musnedu Ebî Ya'lâ el-Mavsîlî*, (Thk. Hüseyin Salîm Esed), Beyrut, 1989, IV, 217; Taberî, Ebu Ca'fer Muhammed b. Cerir; *Tarihu'l-Umem ve'l-Mulûk*, Mısır, Tarihsiz. I, 21.

⁷ İbnu'l-Esîr, Mubârek b. Muhammed, *Câmiu'l-usûl fi Ehâdisi'r-Rasûl*, Beyrut, 1970, IV, 18.

⁸ İbn Abbâs'tan gelen başka bir rivayette, Ebu Zubyan kanalıyla gelen rivayette ise Allah Kalem'e "yaz" der. Kalem; "-Ne yazayım Ya Rab?" diye sorar. Allah da "Kaderi yaz" buyurur. Bunun üzerine Kalem, kıyamete kadar olacakları yazar. Taberî, *Târih*, I, 22.

Bu rivayetle ilgili olarak bazı alimler isnadının sahih ve ravilerinin sika olduğu söylerken⁹, İbn Abbâs'tan mevkûf olarak bazı ilavelerle nakleden Hâkim ise rivayetin sahih olduğunu belirtmiş, Zehebî de ona katılmıştır.¹⁰

2- Velid b. Ubâde, babası Ubâde b. Sâmit'in ölmeden önce kendisini çağırıp şöyle vasiyyet ettiğini nakleder: "Ođulcuđum, Allah'tan kork ve bil ki, kaderin hepsine, hayrına da şerrine de iman etmedikçe Allah'tan asla korkmuş olmazsın. Bu inanç dışında ölürsen ateşe girersin. Ben Rasûlullah'ın (s.a) şöyle buyurduğunu işittim: "Allah'ın ilk yarattığı şey kalemdir; (onu yarattığı zaman) yaz, dedi. Kalem: Ya Rab, neyi yazayım? dedi. Allah şöyle buyurdu: Olan ve kıyamete kadar (ebede kadar) olacak her şeyi yaz."¹¹

Bu rivayetle ilgili olarak Tirmizî bir yerde garib derken¹², diğer yerde hasen-sahîh-garib demiştir.¹³ Ebû Davud ise rivayete eserinde yer verir ve her hangi bir deđerlendirmede bulunmaz.¹⁴

3- Rivayet Hz. Ali ve yine Ebû Hureyre'den benzer ve fakat ilave lafızlarla, ayrıca Allah'ın önce kalem sonra akli yarattı şeklindeki bir ifadeyle rivayet edilmiştir. Rivayet şöyledir: "Allah'ın ilk yarattığı şey kalemdir; Sonra "Nûn'u yarattı. "Nûn" divit demektir. Allah kalem yarattığı zaman ona yaz, dedi. Kalem: Ya Rab, neyi yazayım? dedi. Allah şöyle buyurdu: Olan ve kıyamete kadar (ebede kadar) olacak olan (mahlukatın) amel, rızık ve ecel yönünden her şeyi yaz. Kalem de olan ve kıyamete kadar olacak olan her şeyi yazdı. Bu Allah Teâlâ'nın Kalem sûresinin başında ifade ettiği "Nûn. Kaleme ve (kalemle yazdıklarına) andolsun" (Kalem 68/1)

⁹ Heysemî, Ali b. Ebî Bekr, *Mecmau'z-Zevâid ve Menbeu'l-Fevâid*, Beyrut, Tsz., VII, 190. Heysemî burada rivayeti Bezzâr ve Taberânî'nin rivayet ettiğini belirttikten sonra ravilerinin sika olduğunu belirtir.

¹⁰ Hâkim en-Neysabûrî, Muhammed b. Abdillâh, *el-Mustedrek ale's-Sahîhayn*, (Thk. M. Abdulkadir Atâ), Beyrut, 1992, II, 453-54, 498

¹¹ Ebû Davud et-Tayâlisî, *Musned*, Beyrut. Tsz., s. 79; Ebû Davud; *es-Sunen* İstanbul, 1981, Sunnet, 17; Tirmizî; *el-Camiu's-sahîh*, İstanbul, 1981, Kader, 17; Hâkim, *el-Mustedrek*, II, 498; Taberi *Tarih*, I, 21-22; Ahmed b. Hanbel, *el-Musned*, Beyrut, 1991, V. 317, Aclûnî, İsmail b. Muhammed, *Keşfu'l-Hafâ ve Muzilu'l-İbâs amme'stehera mine'l-ehâdî alâ Elsineti'n-Nâs*, Beyrut 1351, I, 309; 204; İbn el-Esîr, *el-Kamil fi't-Tarih*, Beyrut, 1982, I. 17.

¹² Tirmizî, Kader, 17

¹³ Tirmizî, Tefsîr, 68

¹⁴ Ebû Davud, Sunnet, 16

kavlidir. Sonra Allah, kalemi mühürledi, artık kıyamete kadar konuşmaz ve konuşturulamaz. Allah daha sonra akli yarattı...”¹⁵

Bu rivayetin sabit olmadığı anlaşılmaktadır. İbn Âdî rivayetin batıl ve münker olduğunu söylerken¹⁶, Zehebî de bu rivayetin bâtil olduğu görüşündedir.¹⁷ Ebû Hayyân kalemin divit olabileceğiyle ilgili haberlerin hiç biri sahih değildir, der.¹⁸ Ayrıca bu hadisin uydurma olabileceği söylenmiştir.¹⁹

Başka bir rivayeti Ertât b. Munzir, o da Zamîra’dan şu şekilde naklediyor: “Allah azze ve celle kalemi yarattı, onunla yaratılacak bütün mahlukları yazdı. Sonra da yazılan bu kitap mahluklardan hiçbir şey yaratılmadan önce Allah’ı bin yıl tesbih edip övdü. Allah gökleri ve yeri altı günde yarattı. Her bir günü isimle adlandırdı. Denildi ki: “Bu günlerden birini ismi “Ebced”, ikincisi “Hevvâz”, üçüncüsü “Huttî”, dördüncüsü “Kelemen”, beşincisi “Sa’fas” altıncısı da “Karaşet”dir.”²⁰

Bu rivayetlerin zayıf, problemlı ve tartışmalı oluşları bir kenara bırakılarak ilk yaratılan Kalem’le Kalem suresinin başındaki, Allah’ın üzerine yemin ettiği kalem karşılaştırılırsa, ikisinin -söylenildiği gibi- aynı kalem olmadığı anlaşılır. İlk Kalem, yaratıldığı zaman görevine başlamış, kıyamete dek olacak her şeyi yazarak işini bitirmiştir. İkinci kalem ise, “Yesturun” (yazmakta olduğuna) vasfıyla anılmıştır. Kelime, şimdiki ve gelecek zamanı ihtiva eden muzarî kipindedir. Bu, yapılan şeyin devamlı olduğunu, şimdi yapıldığı gibi gelecekte de yapılmaya devam edeceğini gösterir.

Sonuç olarak, ilk yaratılan şeyin kalem olduğu söylenebilirse de, bunun ötesinde bu bilgilerle kalem hakkında kesin yargıya varılamaz. Çünkü; Kur’an kalemin mahiyeti hakkında ayrıntılı bilgi vermemiştir ve bu

¹⁵ Hakîm et-Tirmizî, Ebû Abdillâh Muhammed, *Nevâdiru’l-usûl fî Ma’rifeti Ehâdisi’r-reşûl*, (Thk. M. Abdulkadir Atâ), Beyrut, 1992., II, 60-61; Hatîb el-Bağdâdî, Ebûbekr, Ahmed b. Ali, *Târîhu Bağdâd*, Beyrut, Tsz., XIII, 40, İbn Âdî, Ebû Ahmed el-Cürçânî, *el-Kâmil fî Duafai’r-Ricâ*, (Thk. Suheyl Zekkâr, Yahya Muhtâr Gazzâvî), Beyrut, 1988, VI, 2272-2273; Suyûtî, Celâluddîn Abdurrahmân b. Ebîbekr, *el-Leâli’l-masnûa*, Beyrut, 1983; I, 130-132; Şevkânî, Muhammed b. Ali, *el-Fevâidu’l-Mecmûa fî’l-ehâdisi’l-mevdûa*, (Thk. Abdurrahmân b. Yahya el-Muallimî el-Yemânî, Beyrut, 1987, s. 478-79

¹⁶ İbn Âdî, *el-Kâmil*, VI, 2272-2273

¹⁷ Suyûtî, *el-Leâli*, I, 131

¹⁸ Ebû Hayyan, *el-Bahrul-Muhît*, Mısır, 1328, VIII. 307.

¹⁹ Suyuti, *el-Leaif*, I, 131.

²⁰ Hadis kaynaklarında yer almayan bu rivayeti Taberî *Tefsîr*’inde ve *Tarih*’inde rivayet etmiştir. Bkz. Taberî, *Câmiu’l-Beyân*, VII, 5; *Târîh*, I, 38

konudaki rivayetler zayıf gözükmektedir. Ayrıca bu konu, gayb sahasını da ilgilendirdiğinden kesin konuşmayı da mümkün kılmamaktadır.

B-Akıl

İlk yaratılan varlığın akıl olduğuyla ilgili bir çok rivayet bulunmaktadır. Bu rivayetler

1-“Allah’ın ilk yarattığı şey akıldır.”²¹

2-“Allah’ın ilk yarattığı şey akıldır. Allah akli yarattığı zaman ona: “Öne doğru yürü” dedi, o da öne doğru yürüdü. Sonra “geriye doğru yürü” dedi, o da geriye doğru yürüdü. Bunun üzerine Allah şöyle dedi: “İzzetime ve celâlime yemin olsun ki katımda senden değerli hiçbir şey yaratmadım. Seninle alır, seninle veririm; seninle ödüllendirir, seninle cezalandırırım.”²²

3- “Allah’ın ilk yarattığı şey akıldır. Allah akli yarattığı zaman ona: “Öne doğru yürü” dedi, o da öne doğru yürüdü. Sonra “geriye doğru yürü” dedi, o da geriye doğru yürüdü. Bunun üzerine Allah şöyle dedi: “İzzetime ve celâlime yemin olsun ki katımda senden değerli hiçbir şey yaratmadım. Seninle alır, seninle veririm; seninle ödüllendirir, seninle cezalandırırım.”²³ İbn Mesûd’dan gelen diğer bir rivayette ise “- “Allah’ın ilk yarattığı şey akıldır. Allah akli yarattığı zaman ona: “Öne doğru yürü” dedi, o da öne doğru yürüdü. Sonra “geriye doğru yürü” dedi, o da geriye doğru yürüdü. Bunun üzerine Allah şöyle dedi: “İzzetime ve celâlime yemin olsun ki katımda senden değerli hiçbir şey yaratmadım. Seni sadece mahlukatın bana en sevimlisi içinde terkip edeceğim (bulunduracağım). Merfû olan bu rivayet Rezin b. Muaviye tarafından rivayet edilmiştir.”²⁴

Yukarıda da belirtildiği üzere, ilk cümle hariç olmak üzere ve son cümle yerine “seni nezdimde mahlukatın en sevgilisi olana yükleyeceğim” ilavesiyle, birçok tarikden rivayet edilmiştir. Ancak hiçbirisi sahih değildir

Şevkânî ilave olarak rivayeti şu lafızları da kaydetmektedir: “Ona kalk dedi, o da kalktı” “ona otur dedi, o da oturdu”, “senden daha hayırlı,

²¹ Aliyyu'l-Karî, Ali b. Muhammed, *el-Esrâru'l-Merfûa li'l-Ahbârî'l-Mevdûa*, (Thk. Muhammed Lutfî Es-Sabbağ), Beyrut, 1986, s. 154, Aclûnî, *Keşfu'l-hafâ*, I, 263

²² İbn Ebi'd-Dunyâ, Ebu bekr Abdullah b. Muhammed *Kitâbu'l-Akl ve fadlih*, s.16, İbn Âdî, *el-Kâmil*, II, 797-798; Beyhakî, Ebubekr Ahmed b. el-Huseyn, *Şuabu'l-imân*, (Thk. M. Said b. Besyonî Zağlol), Beyrut, 1990, IV, 154-155

²³ Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillâh el-Esbahânî, *Hilyetu'l-evliyâ ve Tabakâtu'l-Esfiyâ*, Kahire, Tsz., VII, 318; Deylemî, Şûruveyh b. Şehradar, *Kitâbu Firdevsi'l-Ahbâr*, Beyrut, 1987, I, 13.

²⁴ İbnu'l-Esîr, *Câmiu'l-usûl*, IV, 18

daha faziletli, daha güzel bir şey yaratmadım”, “seninle tanırım”, “ceza sana terettüb eder.”²⁵

Akılla ilgili bu tür hadislerle ulemadan mevzu ve zayıf diyenler olduğu gibi makbul diyenler de bulunmuştur. Genel bir kaide olarak akılla ilgili rivayetlerin hepsinin uydurma ve yalan olduğu söylenmiştir.²⁶ Aliyyulkarî, *Mevzuat* isimli eserinde “akılla ilgili hadislerin hepsi uydurmadır”²⁷ demiştir.

Suyûtî de, *el-Leâlî el-Masnu’a*’da akılla ilgili sekiz hadisi ravi zincirleriyle beraber vererek, hadisler hakkındaki âlimlerin görüşlerini aktarır. Buna göre akılla ilgili hadislerin içinde sahih olanına rastlanılmamıştır.²⁸

C-Aydınlık ve Karanlık

Sadece tarihçilerin rivayet ettiği, İbn Humeyd, Seleme b. el Fazl, yoluyla İbn İshak’tan gelen rivayete göre Allah’ın ilk yarattığı şey aydınlık ve karanlıktır (nur ve zulmet). Sonra Allah ikisinin arasını ayırdı. Zulmeti kap karanlık gece yaptı. Aydınlığı görülen ve aydınlık gündüz kıldı.”²⁹ Sahih hadis kaynaklarının hiç birinde yer almayan bu rivayet, Tevrat’ın Tekvin bölümü I. bab 3-5 ayetlerinden esinlenerek söylenilmiş olması muhtemeldir. Tevrat’ta şöyle geçer:

“Ve Allah dedi: Işık olsun ve ışık oldu. Ve ışığın iyi olduğunu gördü; ve Allah ışığı karanlıktan ayırdı. Ve Allah ışığa gündüz ve karanlığa gece dedi. Ve Akşam oldu ve sabah oldu bir gün.”³⁰

D-Nur-i Muhammed î (Hz. Muhammed’in (s.a) Nûru)

Öncelikle Nur-ı Muhammedî tabiri üzerinde durmak istiyoruz. Nur-ı Muhammedî veya Hakikat-i Muhammediyye diye bir mefhum bir kısım

²⁵ Şeykânî, *el-Fevâid*, s. 477

²⁶ Sağânî, el-Hasan b.Muhammed, *Mevzûatu’s-Sâğani*. (Thk. Necm Abdurrahman Halef), Beyrut, 1985, s. 35; İbnü’l-Cevzî, Ebu’l-Ferec Abdurrahman, *Kitâbu’l-Mevzûat*, Beyrut, 1983, I, 177; Ukaylî, Muhammed b. Amr, *Kitâbu Duafâi’l-Kebîr*, (Thk. Abdulmu’fî el-Kal’acî), Beyrut,Tsz., III, 175; İbn Arrâk, Ebu’l-Hasan Ali b. Muhamed, *Tenzihu’ş-Şerîati’l-Merfuati’l-Ehadisi l-Şeniati’l-Mevzuat*, Mısır, Tsz, I, 222; İbn Kayyim, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ebîbekr, *el-Menâru’l-munîf fi’s-Sahîhi ve’d-Daîf*, (Thk. Abdulfettâh Ebu Gudde), Beyrut, Tsz. s. 66; Aliyyu’l-Kârî, *el-Esrâr*, s. 421

²⁷ Aliyyu’l Karî, *el-Esrâr*, s. 154

²⁸ Suyûtî, *el-Leâlî*, I. 129-132; İbn Arrâk, *Tenzihu’ş-Şerîa*, I, 222.

²⁹ Taberî, *Tarih*, I, 24; *Tefsîr*. I, 433. İbnü’l Esir, age, I, 16.

³⁰ Tekvin, I, 3-5

tasavvufî eserlerde ve Hz. Peygamber'i övgü ile tanıtmak için kaleme alınan kitaplarda yer almaktadır.³¹ Nur-i Muhammedî Hz. Muhammed'e mahsus nur veya nübüvvet nuru, her kemalin başlangıcı, her güzel hasletin menşei olarak tarif edilir. Bu tarife göre zahiren ve batınen bütün faziletlerde ve kemâlâtta onun önceliği vardır. Bir görüşe göre de Muhammed Peygamber'in ruhunun, alemin yaratılışından önce mevcut bir varlık olduğunu ifade eden bir ıstılahtır.

Bu nazariye tasavvufta Sehl b. Abdillâh et-Tüsterî'ye (ö.283/896) atfedilmektedir. Konuyla ilgili olarak Ebû Tâlib el-Mekkî Sehl'in şöyle dediğini nakleder: "İlk yaratılan şeyler üçtür: Birincisi Hz. Muhammed (s.a), ikincisi Hz. Adem (a.s), üçüncüsü Hz. Adem'in zürriyeti. Hz. Muhammed'in (s.a) yaratılışıyla ilgili olarak da şunları söyler: "Allah Hz. Muhammed'i (s.a) yaratmayı murat edince kendi nurundan nur yarattı. Onu yaydı. Nur bütün memleketleri dolaştı. Belli bir büyüklüğe ulaştınca secde etti. Bunun üzerine Allah secdesinden dolayı kesif nurdan oluşan ve içi ve dışı yedi semâdan görülen kalın cam gibi bir direk yarattı. Bunun içerisinde Hz. Muhammed (s.a) cismi ve şekli olmaksızın, tabi iman ve gaybi mükâşefeyle Hz. Adem (a.s) yaratılmadan binlerce yıl önce alemlerin Rabbi olan Allah'a ibadet etti. Daha sonra Hz. Adem (a.s) Hz. Muhammed'in (s.a) nurundan yaratıldı."³²

Daha sonra bu nazariye Tüsterî'nin izinden gidenler tarafından geliştirilmiştir. Nazariyenin Tüsterî'nin izinden gidenler tarafından geliştirildiğini gösteren şu ifadeler de kaynaklarda bulunmaktadır: "Allah, Muhammed'in Nur'unu kendi Nur'undan yarattı; onu kendi elleriyle şekillendirip ortaya koydu. Bu nûr Allah huzurunda yüz bin sene kaldı. Bu

³¹ Hz. Âdem'den beri sürüp gelen ve son olarak Hz. Muhammed'in babasında beliren nübüvvet nûr'unun maddi olarak tezahürü ve intikali konusunda tarih kaynaklarda şu bilgilere rastlıyoruz: "Abdullah evlenmeden önce yüzünde taşımakta olduğu bir aydınlık dolayısıyla Mekke'li genç kızların fazlaca ilgisini çekmektedir. Hatta bunlardan biri, kendisine sahip olmasını ister., fakat Abdullah kabul etmez. Âmine ile evlenip aile münasebetinde bulunduktan sonra, genç kadından aynı ilgiyi göremeyen Abdullah bunun sebebini sorunca; "Vallahi, kötü niyetim yoktu, senin yüzünde gördüğüm nurun benim olmasını istemiştim, nasip değilmiş, artık sende onu göremiyorum" diye cevap verir. Atın alınındaki beyazlık şeklinde tarif edilen, Abdullah'ın iki gözü arasındaki o parlaklık Hz. Muhammed'in annesine intikal etmiştir." Bkz. İbn Sa'd, Muhammed *Tabakatu'l-Kubrâ*, Beyrut, Tsz., I,95-97; İbn İshak; *Sîre*, s. 250

³² Ebû Tâlib el-Mekkî, *İlmü'l-kulûb*, (Thk. A. Ahmed Atâ), Kahir, Tsz. s. 93-94.

süre içinde Allah, gece-gündüz yetmiş bin defa bu Nur'u düşündü. Daha sonra aynı Nur'dan bütün varlıkları yarattı.”³³

Hemen hemen aynı şeyleri Hüseyin b. Mansûr el-Hallâc (ö.309/922) da söylemektedir: “Nübüvvet nuru yalnız onun nurundan çıkmıştır. Nurların aydınlığı bile O'nun nurundandır...”

Onun himmeti bütün himmetlerin önünde. Vücudu yokluktan, adı kalemden önce. Zira bütün ümmetlerden evvel o idi.

O ölmez, O hep yaşar. Olduğu gibi durur hep. Hâdiselerden de önceydi O, “şeyler”den de. Kainatlardan önce meşhurdu O.

O hep var olacaktır. Renklerden önce anılıyordu, cevherlerden önce dillerdeydi. “Önce”den önceydi O, “sonra”dan da sonra kalacaktır.

“Bütün bu sözler Hallâc'ın Hakikat-ı Muhammediyye'ye ait nazariyyesini anlatmaktadır. Nazariyyenin esası, Nur-ı Muhammedî'nin kadim olduğu, bütün varlıklardan önce yaratılmış olmak şerefiyle mümtaz bulunduğudır. Bütün ilim ve hikmet nurları, O'nun parıl parıl parlayan çırağından doğmuştur. Ve bütün peygamberlerle evliyalara O'nun nurundan ilham almıştır.”³⁴

Avârif isimli eserin müellifi Şihâbuddîn Suhreverdî (ö.632/1234), İbn Abbâs'tan naklen, “Rasûlullah'ın (s.a) asıl mayası olan toprak, yer yüzünün merkezi olan Mekke toprağındandır” der ve şu ifadelere yer verir: Yeryüzü Kâbe'nin bulunduğu yerden başlayarak yayıldığı için Rasûlullah (s.a) yaratılışın aslı olmuş ve kainat da ona tabi olarak halk edilip yayılmıştır. Bu duruma, Rasûlullah'ın (s.a): “Âdem daha toprak ve su arasında iken (henüz yaratılmamışken) ben nebî idim.” Diğer bir rivayette; “Ruhu ile cesedi arasında iken” sözü de işaret etmektedir. Bunun için, Rasûlullah'a (s.a) (yaratılışın temeli manasına) “Ummî” denilmiştir. Nitekim Mekke'ye de şehirlerin anası anlamına “Ummu'l-Kurâ” ismi verilmiştir. Şu halde Rasûlullah'ın zerrelere bütün mahlukatın temeli (ilk yaratılan maddesi)dir. Ayrıca Suhreverdî Rasûlullah'ın toprağıyla ilgili olarak enterasan şöyle bir te'vile de yer verir: Her şahsın toprağı onun defnedileceğı yerdendir. Bu durumda Rasûlullah'ın defnedileceğı yerin Mekke olması gerekirdi, çünkü asıl toprağı oradandır. Fakat denilmiştir ki: “Nûh (a.s) zamanındaki tufanda su kaynayıp dalgalanınca, köpüğünü dört bir yana saçtı. İşte o zaman Rasûlullah'ın (s.a) asıl cevheri Medine'deki

³³ L. Massignon, *Recueil*, s. 39 (Fazlu'r-Rahman, *İslâm*, s. 179-180'den naklen)

³⁴ Ömer Rıza Doğrul, *İslamiyetin Geliştirdiğı Tasavvuf*, Ahmed Halis Kitapevi, 1948, s. 85-86.

türbesinin hizasına düştü. Bunun için Rasûlullah (s.a) hem “Mekkî” hem “Medenî” oldu. Hasretini çektiği yer Mekke ise de türbesi Medine’dedir.”³⁵ Hz. Peygamber’in yaratılışıyla ilgili bu yorumun zorlama olduğu açıktır.

İbn Arabî (ö.638/1240) de Allah’ın ilk yarattığı şeyin Hz. Muhammed’in ruhu olduğunu ve varlıktaki tek ve eşsiz varlık olduğunu söyleyerek bu nazariyenin felsefesini yapmış, aynı anlayışı Abdulkerîm Cili de devam ettirmiştir.

Daha sonraki devirlerde bu nazariyenin aldığı şekil itibariyle 17. Yüzyıl mutasavvıflarından Azîz Mahmûd Hüdayî’nin (ö.1038/1628) eserinde yer verdiği şu rivayet ilgi çekicidir: “Rivayet edilir ki, Allah kendi nurundan bir parça aldı. Daha gökler, yer, arş, kürsi, cennet ve cehennem yaratılmadan 324 bin sene önce: o nurdan Muhammed’in (s.a) ruhunu yarattı. Dünyada görüldüğü gibi O’nun için ruhanî bir şekil var etti. Başına hidayeti, boynuna alçak gönüllüğü, gözüne hayayı, alınına yakîni, ağzına sabrı, diline doğruluğu, yanağına muhabbeti, göğsüne nasihatı, kalbine vera’ı, içine zahidliği, dizlerine korkuyu, ayaklarına istikameti yerleştirdi. Kalbine merhamet doldurdu. O’nu şefkatle terbiye etti, ikramla yüceltti, risalet vazifesiyle seçkin kıldı. Kendisi için O’nu seçti, başına yakîn tacını koydu, hidayet cübbesini giydirdi. O’nu ezelden “sevgili” diye isimlendirdi. (...) Sonra bir ağaç yarattı. O’na “Yakîn” ağacı ismini verdi. Ağacın dört dalı vardır. Muhammed’in (s.a) ruhunu bu ağacın üzerine koydu. Ruh ağacın üstünde kırk bin sene Allah’ı tesbih etti. Sonra bu ruhun karşısında bir ayna yarattı. Muhammed Aleyhisselam’ın ruhu aynaya baktı, suretini en güzel bir şekilde gördü ve beş defa secde etti. İşte bu secdeler ümmet-i Muhammed’e farz kılınan secdelerin esasını oluşturmaktadır. Sonra Hak, nurdan zincirler arasında asılı olan nuranî bir kandil yarattı ve Muhammed Aleyhisselam’ın ruhuna, kandil içine yerleşmesini emretti. Ruh Allah’ı en güzel isimleriyle tesbih etmeye başladı. Her bir isim bin yıl tesbihte bulundu. Rahman ismine ulaşınca Allah rahmetle O’na baktı. Bunun üzerine ruh-u Muhammedî Allah’dan haya sebebiyle terledi. Her ter damlasından peygamberlerden birinin ruhu yaratıldı. Sonra ruh tesbihi ilahî ile meşguliyete devam etti. Kahhâr ismine ulaşınca haşmet-i ilahiyeden dolayı mümin ve kafirlerin sayılarınca ter döktü. Bu terler onların ruhu oldu. Böylece ruhlar sınıf sınıf meydana geldi. Birinci sınıf peygamberlerin, ikinci sınıf evliyanın, üçüncüsü müminlerin, dördüncüsü kafirlerin ruhları oldu . Allah’ın istediği kadar ruhlar bu makamda kaldılar. Sonra Hak Tealâ onları ruhlar aleminden cisimler alemine göndermeye başladı. Her bir ruha hikmeti gereğince bir

³⁵ Suhreverdî, Ömer b. Muhammed, *Avârifü'l_Meârif*, (İhyâ’nın beşinci cildinde), Beyrut, 1992, s. 75-76

beden yarattı. Adem'in cesedini de insanların bedensel gelişme ve üremelerine bir anahtar olarak yarattı. Bunun için Âdem cismani belirsizlerin başlangıcıdır. Bu sebeplerdir ki Peygamberimiz (s.v); alem ağacının tohumudur, arş, kürsi, levh ve kalemden önce gelir. Nitekim O şöyle buyurmuştur: "Âdem su ile çamur arasında iken ben peygamberdim." (...) Hz. Peygamber (s.a) kainatın aslı, özüdür. Allah ondan arşı, ferşi ve aralarındaki şeyleri zuhur ettirmiştir. Dolayısıyla O peygamberlerin sonuncusu, rasullerin hâtemi, ilklerin ve sonların efendisi oldu."³⁶

Bu anlayışın 20. Yüzyıl başlarında aldığı durumu ortaya koyması ve Hz. Peygamber'i yanlış anlama ve algılama tezahürleri çerçevesinde, sizlere son dönem Osmanlı alimlerinden Harputlu Abdulhamit Hamit Efendi'nin (ö.1902) yazdığı bir risaleden de bahsetmek istiyorum. Risâlenin ismi "*Safvetu Efkarî'l-ulemâ fi isbâtî ilmî Nebiyyinâ bi'l-esmâ*".³⁷ Bir çok sahada eser yazan Harputlu Abdulhamit Hamit Efendi bu risalesini Hz. Peygamber'in bazı haklarını savunmak amacıyla derlediğini belirterek risaleyi şöyle takdim etmektedir: "Bu, Allah'ın peygamberleri arasında Hz. Âdem'e isimleri öğrettiği gibi Peygamberimiz Efendimiz Muhammed'e de bütün isimleri öğretip ilham ettiğini tahkik eden bir risaledir."³⁸ Harputlu risalesinde Hz. Peygamber hakkında şu üç büyük iddiayı ortaya koymaktadır:

1-Hz.Peygamber Hz. Âdem'den önce yaratılmıştır.

2-Yüce Allah, Hz. Âdem'e bütün isimleri öğrettiği gibi Hz. Peygamber'e de hepsini öğretmiştir.

3-Hz. Peygamber ruhu ile her şeye muttali olup Allah'ın bildiği şeyleri dahi bilir.³⁹

Biz bunlardan konumuzla ilgili olan yönüne değinmek istiyoruz. Ona göre Allah Hz. Peygamber'in ruhunu, diğer ruhlardan önce yaratmış, O'na nübüvet elbisesini giydirmiş, ardından beşer ruhlarını yaratmış, sonra

³⁶ Aziz Mahmud Hüdayî, *Alemin Yaratılışı ve Hz. Muhammed'in Zuhuru* (Hulâsatu'lâhbâr), s. 51-52

³⁷ Böyle bir risalenin varlığından beni haberdar eden değerli dostum Doç.Dr.Bünyamin Erul'a çok teşekkür ederim. Doç.Dr. Erul'un belirttiğine göre Arapça ve 12 varak olan bu risalenin yazma nüshası Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi Yazmalar Bölümünde EY.0139 numarada kayıtlıdır. Risale 1315 (1899) yılında İstanbul'da Matbaa-i Osmaniyye tarafından basılmıştır. Bkz. Bünyamin Erul, Harputlu Abdulhakik Efendi (1830-1902) Ve Hz. Peygamber'in Bilgisine Dair Bir Risalesi "*Safvetu Efkarî'l-ulemâ fi isbâtî ilmî Nebiyyinâ bi'l-esmâ*", (Yayınlanmamış makale), s. 1, 4.

³⁸ Abdulhamit Hamit Efendi, *Safvetu Efkarî'l-ulemâ fi isbâtî ilmî Nebiyyinâ bi'l-esmâ*, s. 3

³⁹ Bünyamin Erul, agm, s. 1

da Yüce Kur'an'da ifade edildiği üzere diğer peygamberlere, kendisine yetişmeleri halinde O'na iman etmelerini, O'na tabi olma konusunda mîsakı yerine getirmelerini emretmiş, onlar da buna icabet edince O'nun rûhanî, rabbânî nuru onları aydınlatmıştır.⁴⁰ Harputlu bu konuda daha da ileri giderek şunları söyler: "Nübüvvet, O'nun ruhunun bir sıfatı olunca O, vefatından sonra da nebî ve rasuldür. Hükümlerin ve vahyin kesilmesi buna zarar vermez. Zira O, dinini tamamlamıştır. Nitekim İbnu'l-Kattân'nın rivayet ettiği gibi "Yüce Allah, Hz. Peygamber'in nurunu Hz. Âdem'i yaratmadan on dört bin sene evvel yaratmıştır." Bu ise, Hz. Peygamber'in nübüvvetinin Hz. Âdem ve başkaları yaratılmadan evvel bizzat vücûda geldiğini, meleklerin de O'ndan evvel herhangi bir peygamber tanımadıklarını açıkca ortaya koymaktadır. Buna göre O, mutlak peygamber, diğer peygamberler ise O'nun halifeleridir. Diğer şeriatler, aslında O'nun şeriatî olup, diğer peygamberler onları, kendi kavimlerinin istidadı nisbetinde ortaya koymuşlardır. Şu halde Hz. Peygamber, hem peygamberlerin ilki, hem de sonuncusudur"⁴¹ der ve risalesini şöyle bitirir: "Her mükellef inanmalıdır ki, Peygamberimizin sayılamayacak kadar kemâlâtı vardır. O'nun halleri, sıfatları ve şemâilinin künhüne vakıf olunamaz. O'nun kendine has özellikleri ve mucizeleri hiçbir mahlukta toplanmamıştır..."⁴² dedikten ve bu doğrultuda bazı şiirler kaydettikten sonra bazı salat u selamlarla risalesini bitirir. Risalenin telif edilmesinin Rasûle yardım olduğunu O'nun da Allah'a yardım olduğunu belirtir. Harputî bu konudaki iddialarını pek çok rivayetle destekler.⁴³

Harputî ve ondan öncekiler konuyla ilgili görüşlerini çeşitli rivayetlere dayandırmaktadırlar. Şimdi bu rivayetler üzerinde duralım:

1-Ebû Hureyre'nin şöyle dediği rivayet olunur: "Ya Rasûlallah, sizi için peygamberlik ne zaman sabit oldu? Diye sordular. O da şöyle cevap verdi: "Âdem ruh ile cesed arasında iken."

Hadisin değişik lafız ve tariklerle rivayet edilmiş, Ebû Hureyre'nin rivayet ettiği bu rivayeti Tirmizî hasen-sahih-garib değerlendirmesinde bulunmuştur.⁴⁴

⁴⁰ Bünyamin Erul, agm, s. 6

⁴¹ Abdulhamit Hamit Efendi, *Safvetu Efkarî'l-ulemâ fi isbâtî ilmî Nebiyyinâ bi'l-esmâ*, s. 6-7. Arıca bkz. Bünyamin Erul, agt, s. 6

⁴² Bkz. Abdulhamit Hamit Efendi, *Safvetu Efkarî'l-Ulemâ fi İsbâtî İlmî Nebiyyinâ bi'l-Esmâ*, s. 12-13

⁴³ Abdulhamit Hamit Efendi, *Safvetu Efkarî'l-Ulemâ fi İsbâtî İlmî Nebiyyinâ bi'l-Esmâ*, s.3

⁴⁴ Tirmizî, Menâkıb, 1. Farklı lafızlarla olanı için bkz. Ahmed b. Hanbel, *Musned*, V, 59; Hâkim, *el-Mustedrek*, II, 609

2-“Âdem su ile çamur arasında iken ben nebî idim.”

Bu rivayetin asılının olmadığı çeşitli alimler tarafından ifade edilmiştir.⁴⁵

3-Câbir b. Abdillâh anlatıyor: “Ya Rasûlallah! Anama babam sana feda olsun, Allah’ın ilk yarattığı şeyi bana söyler misin? Hz. Peygamber şöyle buyurdu: “Ey Câbir! Eşyadan önce kendi nurundan senin peygamberinin ruh unu yarattı ve şöyle dedi: O nur Allah’ın kudretiyle dilediği yerlerde devredip gezerdi. O zaman ne levh ne kalem, ne cennet, ne cehennem, ne melek ne gök, ne güneş ne aya na cin ne de ins vardı. Hasılı mahlukattan bir nesne yaratılmamıştı. Ondan sonra buyurdular ki:

“Allah Teâlâ mahlukatı yaratmak istediği zaman o nuru taksim edip dört parça yaptı: İlk parçadan kalemi yarattı. Üçüncü parçadan arşı yarattı. Dördüncü parçayı yine taksim edip dört parça yaptı. Birincisinden mü’minlerin gözlerinin nurunu yarattı, ikincisinden kalplerini nurunu yarattı ki o Allah’ bilmedir, üçüncüsünden dillerin nurunu yarattı ki o da kelime-i tevhiddir.”

Hadisi Hâkim *Mustedrek*’inde, Ahmed b. Hanbel *Musned*’inde İbn Hibbân da *Sahîh*’inde rivayet etmişlerdir. Elbânî bu rivayetin bâtil olduğuna işaret etmiştir.⁴⁶

4-“Sen olmasaydın bu kainatı yaratmazdım.” Halk arasında şöhret bulan Levlâke levlâk ifadeleri. Hadisçiler bu rivayeti mevzu kabul etmişlerdir.⁴⁷

Bir başka rivayete göre ise, Nur-î Muhammedî ilk yaratılan şey değil, “nurlardan ilk yaratılan”dır.⁴⁸ *Keşfu’l-Hafâ*’da yer alan rivayette şöyle denilmektedir: “Adem yaratılmadan 4000 sene önce, ben Rabbimin parmakları arasında bir nur idim.”⁴⁹

Bu nazariyenin dayandığı rivayetlere baktığımızda çoğunun zayıf, mevzu, tartışmalı ve problemli olduğu görülmektedir. Hatta Ignaz Goldziher

⁴⁵ Aliyyu’l-Kârî, *el-Esrâr*, s. 268; Sehâvî, Ebu’l-Hayr Muhammed b. Abdirrahman, *el-Mekâsîdu’l-Hasene*, (Thk. Muhammed Osman el-Hist), s. 522, Beyrut, 1995

⁴⁶ Hâkim, *el-Mustedrek*, II, 600; Ahmed b. Hanbel, *Musned*, IV, 127; İbn Hibbân, Ebû Hâtîm el-Busî, *el-Ihsân fî Takrîbi Sahîhi İbn Hibbân*, (Thk. Şuayb Arnavut), Beyrut, 1991, XIV, 312-13; Elbânî, Muhammed Nâsiruddîn, *Silsiletu’l-Ehâdisi’s-Sahîha ve Şey’un min Fıkhiha ve Fevâidiha*, Riyad, 1991, I, 741; Aclûnî, *Keşfu’l-Hafâ*, I, 265.

⁴⁷ Aliyyu’l-Kârî, *el-Esrâr*, s. 288; Aclûnî, *Keşfu’l-Hafâ*, II, 164; Şevkânî, *Fevâid*, s. 326

⁴⁸ Aclûnî, *Keşfu’l-Hafa*, I, 265.

⁴⁹ Aclûnî, *Keşfu’l-Hafa*, I, 266.

(ö.1921) bu tür rivayetleri Yeni Eflatuncu ve Gnostik unsurlar olarak görmekte ve bu düşünceleri ilk defa tasavvufun uyarladığını düşünmektedir. Bu telakkinin kaynağıyla ilgili olarak ta çeşitli fikirleri ileri sürülmüştür. Hıristiyan tesirinden bahsedener olduğu gibi Yunan felsefesinin tesirinden tasavvufî düşünceye geçtiğini iddia edenler de olmuştur. Bunların tesirleri varsa da esas dayanakları yukarıda bahsettiğimiz rivayetlerde buluyoruz. Bu tür rivayetlerle ilgili olarak biz şu kanaati taşıyoruz: Bu anlayışa dayanak olan rivayetler genelde tenkid edildiği ve muteber kabul edilen kaynaklarda yer almadığı görülmektedir. Kur'ânî dayanaktan yoksun ve dayandığı rivayetler yönüyle de sağlam olamadığı gözükken bu nazariye, devamlı tenkid edilmiş, tasavvufun tartışılan ve harici tesirleri olduğu belirtilen bir meselesi haline gelmiştir.⁵⁰

Hız. Peygamber hakkındaki söz konusu nazariye yukarıda örneklerde de görüldüğü gibi sadece bir devirde etkili olmamış ümmetin peygamber anlayışını etkilemiş, daha önce gündeme gelmeyen ve tartışılmayan değişik hususlar nesilden nesile aktarılarak İslam kültürü içerisinde yerleşmiştir.

İşte bu şekildeki Nur-ı Muhammedî nazariyesine göre, Hız. Peygamber ilk yaratılıştan, kıyamete kadar daima canlı, ölümsüz bir varlık olarak tasvir edilebilmiştir. Bu görüşü savunanlar için Kur'an'daki şu açık âyetler acaba hiçbir anlam ifade etmiyor mu?

“Senden önce hiçbir kimseye ebedî hayat vermedik. Sen öleceksin de, onlar bâkî mi kalacaklar? Her nefis ölümü tadacaktır...”⁵¹

“Mutlaka sen de öleceksin, onlar da ölecekler.”⁵²

İlâhî iradenin Peygamberlerin sonuncusu olarak seçtiği Rasûl-i Ekrem 571 yılında Mekke'de dünyaya teşrif etmiş, kırk yaşında risalet ile görevlendirilmiştir. Allah O'na Kitâb'ı ve hikmeti indirmiş ve bilmediği şeyleri öğretmiştir. O da, Allah'ın kendisine indirdiği, tebliğ etmesi gereken her şeyi tebliğ etmiş, risâlet görevini tamamlayarak 632 yılında Refik-i A'lâ'ya göçmüştür. Fakat O'nun risalet öncesinden sahip olduğu “Emîn” sıfatı, “büyük bir ahlak sahibi” ve ümmet için “üsve-i hasene” oluşu gibi ölümsüz vasıflar ve geriye bıraktığı nebevî mesajlar ile her asra, her zümreye, her insana hitap eden bir ideal şahsiyet Allah'ın yoluna ileten bir Peygamber olarak elbette bütün inananların kalplerinde dipdiri

⁵⁰ Bkz. Ahmet Yıldırım, *Tasavvufun Temel Öğretilerinin Hadislerdeki Dayanakları*, Ankara, 2000, s. 128-129

⁵¹ Enbiya 21/34-35

⁵² Zümer 39/30

yaşamaktadır. Hz. Peygamber, “Hıristiyanların Meryem oğlu İsa’ya yaptıkları gibi, siz de bana mübalağalı medihlerde bulunmayın!” diyerek ashabını ve ümmetini gayet hassas olduğu bu konuda uyarılmış olsa da, O’na olan aşk ve muhabbetten yanıp tutuşan gönüller maalesef ferman dinlememiş, neticede Yüce Kitabımızın anlattığı Hz. Muhammed ile, zihinlerdeki Peygamber arasında farklılıkların ortaya çıkması kaçınılmaz olmuştur. Kur’anî peygamber telakkisinin karşı çıktığı ve ortadan kaldırdığı câhiliyye dönemini andıran peygamber telakkisinin yerini bu defa, tamamen duygulara dayalı hissî ve aşırı yüceltmeci bir peygamber telakkisi almıştır.⁵³ Böyle bir telakki insanı gerçek hayattan dışlanmış ve ayrıca da Peygamberlik kurumunun örneklik misyonundan, ilâhî mesajları okumaktan ve anlamaktan ve bilhassa da son peygamber Hz. Muhammed’in örneğinden mahrum etmiştir.

Hadis koleksiyonlarında yaratılış konusu bağlamında ilk yaratılan varlıkla alakalı yer alan rivayetlerle ilgili olarak da şunlar söylenebilir: İncelemeye esas olan konularla ilgili rivayetlerin çoğunun zayıf veya mevzu olduğu, sahih rivayetin ise çok az olduğu anlaşılmaktadır. Bu konulardaki rivayetler gerek sened ve gerek metin açısından tenkid edilmiştir. Rivayetlerin kaynağını genelde eski kültür, ehl-i kitaptan alınan bilgiler ve o zamanki toplumsal muhayyilenin ürünleri oluşturmaktadır. Bu tür rivayetlerden yola çıkarak İslam’ın kozmogonik anlayışını ortaya koymak zordur. Bunları zamanı geçmiş bilgi ve kültür olarak değerlendirmek ve sağlıklı sonuçlara ulaşmak için de Kur’an’daki verilerle birlikte bilimin kesinleşmiş verilerini dikkate almak daha doğru ve uygun olacaktır.

---

⁵³ Değerlendirmeler için bkz. Bünyamin Erul, agm, s. 12-13.